Steuninstrumentarium voor open innovatie in bedrijven in Vlaanderen

(uitgebreide samenvatting)

De studie van de SERV/Stichting Innovatie & Arbeid over het Vlaams steuninstrumentarium om open innovatie tussen bedrijven te ondersteunen geeft niet alleen een overzicht van structuren en middelen, maar bevat ook casestudies van concrete open innovatieprojecten in Vlaanderen. Deze samenvatting schetst eerst de problematiek en vat daarna de belangrijkste bevindingen samen. Kernvraag is welke overheidsinstrumenten er zijn om open innovatie tussen bedrijven in Vlaanderen te stimuleren.

"*Open innovatie is het nieuwe model voor innovatie*" stelde Henry Chesbrough bij zijn eredoctoraat aan de Universiteit Hasselt op 28 mei 2013. Toch "*gaan de overheidssubsidies nog steeds overwegend naar klassieke vormen van onderzoek en ontwikkeling*." Deze en andere kritische beschouwingen kan je beluisteren in de vragensessie (Question Time for Henry Chesbrough, 2013) die naar aanleiding van dit eredoctoraat gehouden werd. De Stichting Innovatie & Arbeid was erbij en stelde enkele vragen over de beleidsmaatregelen ter ondersteuning van open innovatie, het thema van dit onderzoek.

In de literatuur worden drie types van innovatie-ondersteunende instrumenten onderscheiden: regelgeving/wetgeving, economische of financiële impulsen en softe instrumenten zoals programma's om innovatie te stimuleren. Vooral laatstgenoemde ondersteunende instrumenten winnen aan belang en er zou internationaal een shift bezig van een overheidsbeleid met de nadruk op regelgeving en subsidie naar een overheid met meer ondersteuning als coördinator en facilitator (Borràs & Edquist, 2013). De Vlaamse overheid ondersteunt innovatie en daarbij direct en indirect ook open innovatie op verschillende niveaus en manieren, vooral met financiële en economische impulsen en soft instrumenten zoals programma's om innovatie te stimuleren. In de voorbije jaren is meer en meer aandacht gegaan naar de samenwerking tussen bedrijven en kenniscentra en tussen bedrijven onderling. Open innovatie wint aan belang en aan belangstelling. Op Vlaams beleidsniveau worden programma's ontwikkeld om richting te geven aan het innovatiebeleid algemeen zoals het pact 2020 en ViA, en voor specifieke sectoren zoals Flanders Care voor de zorgsector in het bijzonder. Telkens is er aandacht voor de ondersteuning van de samenwerking tussen relevante partners: bedrijven, kenniscentra, intermediairen. Probleem is vooral de transparantie van de stimulerende programma's en daarmee ook de zichtbaarheid.

Open innovatie gaat om een doelgerichte in- en uitstroom van kennis-spillovers waardoor innovatie versneld en verbreed wordt. Open innovatie gaat om kennisdelen en samenwerken met andere bedrijven in functie van de verbetering, vernieuwing en ontwerp van producten, processen, bedrijfsmanagement, bedrijfsorganisatie en personeelsbeleid. Uit diverse studies, waaronder recent onderzoek van de Stichting Innovatie & Arbeid (Verdonck & Hedebouw, 2012) blijkt dat open innovatie de performantie van bedrijven verbetert en leidt tot meer en bredere innovaties. We zijn ook nagegaan welke drempels en hefbomen samenwerking tussen bedrijven in de weg staat of vergemakkelijkt, in bedrijven in Vlaanderen algemeen en in de bouwsector in het bijzonder (Verdonck, 2012).

Steunmaatregelen in Vlaanderen komen hoofdzakelijk van drie verschillende overheden en elk niveau heeft zijn eigen methodologie. Zo zijn Europese middelen vooral bedoeld voor internationale samenwerking en is het Belgisch beleid zeer top-down georganiseerd, subsidies worden toegekend en publieke instanties gaan ermee aan de slag. Regionale impulsen zijn meer op maat van de bedrijven en gericht op coöperatief onderzoek en netwerking met het oog op het stimuleren van het gebruik van wetenschappelijke kennis door bedrijven. Vooral samenwerking tussen kenniscentra en bedrijven wordt bevoorrecht. In België situeert het innovatiebeleid zich voornamelijk op regionaal niveau (Spithoven, Teirlinck, & Frantzen, 2012).

Hierna wordt het overheidsinstrumentarium om open innovatie in de bedrijven in Vlaanderen te stimuleren geïnventariseerd. We focussen hierbij niet op wet- of regelgeving en overheidsprogramma's, maar op concrete economische of financiële ondersteuning. We maken een opdeling van het instrumentarium, enerzijds benaderd vanuit de beleidsstructuren, anderzijds vanuit het beleidsinstrumentarium. We kijken ook naar het gebruik ervan op het terrein, meer bepaald in vijf casestudies. Tot slot verzamelden we ook bij onze gesprekspartners in dit project suggesties voor het beleid.

Benaderd vanuit beleidsstructuren

In Vlaanderen zijn er vijf beleidsstructuren nauw betrokken bij de implementatie van het beleidsinstrumentarium voor open innovatie: Economie Wetenschap & Innovatie EWI, het agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie IWT, het Agentschap Ondernemen, de Participatiemaatschappij Vlaanderen PMV en de Herculesstichting.

Het departement EWI is verantwoordelijk voor beleidsvoorbereiding, -uitvoering en -evaluatie van het volledige beleidsdomein van wetenschap en innovatie. EWI ondersteunt innovatie en samenwerking op diverse fronten, ook soms projectmatig maar dat is occasioneel. De ondersteuning is meestal onrechtstreeks en verloopt via convenanten of andere afspraken met operationele diensten. In dit opzicht kunnen we spreken van strategische instrumenten die door EWI kunnen ingezet worden om samenwerking tussen bedrijven te stimuleren en te ondersteunen.

Het agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie ondersteunt innovatie in Vlaanderen met verschillende instrumenten: financiële steun via eigen steunprogramma's en als tussenpersoon, advies bij innovatieprojecten en steunaanvragen van bedrijven en kenniscentra, coördinatie en netwerking en beleidsvoorbereiding. Samenwerking in O&O of 'open innovatie' is voor het IWT altijd een aandachtspunt geweest. Ook samenwerking over de grenzen heen wordt sterk aangemoedigd, KMO's kunnen hiervoor rekenen op extra ondersteuning. Naast projectsteun is ook de opvolging van de provinciale innovatiecentra van groot belang voor de ondersteuning van de samenwerking tussen bedrijven.

Het Agentschap Ondernemen stimuleert het 'open' ondernemen van bedrijven indirect met steunmaatregelen, informatie en advies. Zo zijn er de Oproep Ondernemerschap waar duidelijk ruimte is voor samenwerking en de subsidiedatabank. De eigen middelen om innovatie te ondersteunen zijn beperkt in die mate dat dit een uitdrukkelijk bevoegdheidsverdeling is tussen het Agentschap Ondernemen en het IWT.

De Participatiemaatschappij Vlaanderen is een zelfstandige investeringsmaatschappij die investeert in het Vlaamse economische landschap en daarbij ondernemers helpt bij hun financiering. Bij de lopende ondersteuning met (potentiële) impact op de samenwerking tussen bedrijven komt enkel het TINA-fonds in aanmerking, voor de andere projecten is samenwerken geen 'vormvereiste'. Het TINA-fonds is operationeel sinds 2011.

De Herculesstichting is in 2007 opgericht als agentschap voor de financiering van onderzoeksinfrastructuur. Onrechtstreeks financiert de Vlaamse overheid infrastructuur binnen de kenniscentra. Rechtstreekse financiering gebeurt vooral via het Herculesfonds. De Herculesstichting stimuleert de onderlinge samenwerking tussen alle betrokkenen in onderzoek en innovaties.

Benaderd vanuit beleidsinstrumentarium

In de lijn van de complexiteit van het steuninstrumentarium voor innovatie is ook het steuninstrumentarium voor open innovatie geen transparant repertoire. In zekere zin is dit instrumentarium nog moeilijker te inventariseren omdat er weinig instrumenten expliciet opgezet zijn met het oog op samenwerking tussen bedrijven bij innovaties. Uit gesprekken met deskundigen leren we dat er weinig directe instrumenten zijn om bedrijven te ondersteunen bij open innovatie. Het bestaand instrumentarium richt zich primair op innovatie, groei, herstructurering, enz. We nemen dit instrumentarium als basis om na te gaan of er elementen ter ondersteuning van open innovatie te vinden zijn. We selecteren hierbij de potentiële ondersteunende initiatieven voor open innovatie, zonder exhaustieve analyse of zij inderdaad voor open innovatie worden aangewend of niet. We onderscheiden vier soorten instrumenten: subsidies, faciliteiten, sensibilisering en intermediairen.

Het instrumentarium aan **subsidies** is uitgebreid en voortdurend in evolutie. Onderstaande tabel geeft indicatief aan hoe bedrijven in het kader van open innovatie betrokken zijn bij projecten, subsidiëring en financiële ondersteuning.

	Aanvraag project	Uitvoering project		Spin-off en/of spillover
	gezamenlijke aanvraag	*gebruikers-groep klankbordgroep*	*participanten uitvoerders*	*Ge-bruik/dissiminatie resultaten*
Samenwer-king verplicht	TETRA VIS Landbouwpro-jecten ICON TINA	TETRA SBO VIS	VIS Landbouwpro-jecten ICON TINA	TETRA-partners VIS Landbouwpro-jecten
Samenwer-king aange-moedigd	SBO O&O	O&O Herculesfonds & co	SBO TETRA O&O Herculesfonds & co	SBO TETRA-open-netwerk O&O

Binnen de verschillende initiatieven zijn bedrijven op een ander niveau betrokken. Zo zijn bedrijven soms enkel klankbord, soms participerend of gebruiker. Alle vormen (vormvereisten) hebben hun functie. Kennisdelen en vooral fungeren als klankbord is veelal een eerste stap in de wereld van open innovatie. Wanneer bedrijven financieel participeren is er een grotere betrokkenheid. In voorzichtige termen kunnen we stellen dat de participatie van bedrijven het grootst is in VIS-projecten, landbouwprojecten, ICON en TINA. Het valoriseren van de spillovers – eventueel spin-off – is enkel (relatief) verplicht bij TETRA, VIS en Landbouwprojecten. Bij SBO, TETRA-open-netwerk en O&O wordt dit enkel aangemoedigd maar niet meegenomen in de evaluatie van een project. Wij onthouden uit onze gesprekken in dit verband de suggestie om het spillover effect van een IWT O&O subsidieaanvraag als een belangrijk evaluatiecriterium te aanzien, bijvoorbeeld even belangrijk als de impact op valorisatie binnen het bedrijf zelf. Bovenstaande samenvatting is niet exhaustief wat potentiële subsidiëring van open innovatie betreft, maar bevat de meest opmerkelijke projectondersteuning op dit vlak.

De Vlaamse overheid **faciliteert** op verschillende manieren innovatie en open innovatie in bedrijven, maar twee initiatieven zijn toonaangevend voor de structurele ondersteuning. Het betreft enerzijds de subsidiedatabank voor het ondersteunen van het zoekproces naar (open) innovatiemiddelen en anderzijds het voorzien in ‘begeleiding’ van het leerproces open innoveren door middel van het Vlaams Ondernemerschapsbevorderend Netwerk (VON) en de leerplatformen. Het VON is een online verzamelplaats voor informatie rond gesubsidieerde projecten, gecombineerd met interactieve functionaliteiten. Leerplatformen bestaan uit dragers van goedgekeurde projecten die in een netwerk bereid zijn tot kennisdelen.

Veel initiatieven dragen de sporen van **sensibilisering**, maar een aantal focussen er ook expliciet op zoals Oproep Ondernemerschap, Project Strategische Transformatiesteun, KMO-portefeuille, Competentiepolen en lichte structuren. Het gaat om initiatieven van het Agentschap Ondernemen en het IWT. Het sensibiliseren verlaagt de drempel om tot een project toe te treden en ondersteunt samenwerkingsinitiatieven.

Om de bedrijven te ondersteunen bij de zoektocht naar innovatiepartners bestaan er in Vlaanderen **intermediaire structuren**, al dan niet op min of meer projectmatige of programmatorische basis gefinancierd. Zo zijn er de provinciale innovatiecentra en de technology transfer offices. Daarnaast hebben kenniscentra in de voorbije jaren zelf front offices of loketten uitgebouwd om de drempel voor bedrijven te verlagen. Naast ondersteuning van bedrijven bij een innovatietraject hebben de provinciale innovatiecentra ook een mobiliserende en stimulerende rol in het kader van innovatie en open innovatie in de Vlaamse bedrijfswereld. Hiertoe worden allerlei initiatieven ontwikkeld die vooral tot doel hebben om bedrijven bij elkaar te brengen en gezamenlijke projecten uit te lokken. Voor de ondersteuning vanuit technology transfer offices TTO’s van de samenwerking met en tussen bedrijven (eventueel samenwerking met meerdere bedrijven) zijn de interfacemiddelen - extra middelen van de Vlaamse Regering - en de IOF-mandatarissen (betaald door het Industrieel OnderzoeksFonds IOF) zeer relevant, maar ook de activiteiten in het kader van de clusterwerking en de incubatoren (gegroeid vanuit universiteiten, andere kenniscentra en privéinitiatieven). Spin-offs van de universiteiten of hogescholen worden door TTO-medewerkers in hun zoeken naar samenwerking ondersteund. In alle gevallen is de ondersteuning van samenwerking tussen bedrijven onrechtstreeks, maar niet onbelangrijk op vlak van impact. Kenniscentra spelen een belangrijke rol in het sa-

menbrengen van bedrijven. Kenniscentra zijn veelal triggers of initiëren een vraagstuk en zetten dikwijls de agenda. Kenniscentra spelen in veel samenwerkingsverbanden een cruciale rol, als leadorganisatie of als neutrale verbindende factor.

Benaderd vanuit beleidsstructuren en -instrumentarium

Er is geen één op één relatie tussen structuren en instrumenten omdat de beleidsstructuren op het terrein samenwerken rond de verschillende beleidsinstrumenten: de subsidies, de faciliteiten, sensibilisering en de operationele werking van de intermediaire diensten. Naar efficiëntie is dit zeker voor bepaalde initiatieven verdedigbaar, zelfs wenselijk. Helaas doet dit soms afbreuk aan de transparantie van het beleidsinstrumentarium.

Volgende tabel geeft een overzicht van de beleidsinstrumenten en geeft in een matrix aan welke van de beleidsstructuren hierbij (meest) prominente verantwoordelijkheid dragen.

Subsidie & Ondersteuning	**EWI**	**IWT**	**AO**	**PMV**	**Hercules**
Subsidies					
Strategisch Basis Onderzoek		X			
TETRA		X			
O&O-subsidie		X			
KMO-programma		X			
VIS		X			
Landbouwprojecten		X			
ICON-projecten		X			
TINA-fonds				X	
Herculesfonds					X
Faciliteiten					
Subsidiedatabank			x		
VON & leerplatform			x		
Sensibilisering					
Oproep Ondernemerschap			x		
Project Strategische TransformatieSteun			X		
KMO-portefeuille			X		
Competentiepolen & Lichte structuren		X			
Intermediairen					
Provinciale Innovatiecentra		X			
Technology Transfer Offices	X				
Kenniscentra					

De beleidsinstrumenten voor open innovatie bestaan uit diverse vormen van ondersteuning. Er zijn niet alleen subsidies, maar ook faciliteiten, sensibilisering en intermediaire organisaties om open innovatie gemakkelijker mogelijk te maken. Het grootste deel van de subsidies wordt gecoördineerd door het IWT, maar ook het TINA- en Herculesfonds leveren een belangrijke (financiële) bijdrage voor open innovatie. Om de drempel tot open innovatie te verlagen zijn faciliterende initiatieven zoals de subsidiedatabank en het

Vlaams Ondernemerschapsbevorderend Netwerk (VON) en de leerplatformen van het Agentschap Ondernemen van groot belang. Respectievelijk zorgen deze faciliteiten voor meer transparantie en concrete opportuniteiten om contacten te leggen. Verder is het Agentschap Ondernemen ook actief op het vlak van sensibilisering met initiatieven als de Oproep ondernemerschap, het project Strategische TransformatieSteun en de KMO-portefeuille. Ook het IWT werkt sensibiliserend bij de begeleiding en ondersteuning van de competentiepolen en lichte structuren. Tenslotte zijn er twee belangrijke intermediaire structuren die onrechtstreeks maar ook rechtstreeks open innovatie uitlokken of mogelijk maken. Het gaat om de provinciale innovatiecentra – gecoördineerd door het IWT - en de Technology Transfer Offices aan de associaties die voor hun betrokkenheid bij de IOF-mandatarissen door EWI aangestuurd worden. Door hun kennis van het terrein kunnen deze intermediaire organisaties snel linken leggen tussen complementaire activiteiten van bedrijven en zo nieuwe samenwerking op te zetten. Zij beschikken over unieke – zij het veelal tacit of ongeschreven - kennis van het innovatiepotentieel in bedrijven in Vlaanderen en zijn daarom goed geplaatst om de roadmaps van innovatie voor de bedrijven uit te zetten. Tot slot zijn ook de kenniscentra van groot belang om de verschillende (klant-) bedrijven samen te brengen. Zij ontvangen voor hun ondersteuning bij open innovatie enkel projectmatige subsidiëring of financiering.

Benaderd vanuit de praktijk

In het kader van dit onderzoek over het Vlaams instrumentarium voor de ondersteuning van open innovatie tussen bedrijven is het gebruik ervan ook getoetst op het terrein. Niet in een representatieve studie, maar vanuit casestudies.

Bij de beschrijving van de casestudies wordt aangegeven wat de open innovatie inhoudt, wie deel uitmaken van de open innovatie, wanneer de open innovatie ontstaan is, hoe de groep functioneert en wat de resultaten en succesfactoren zijn. De casestudies zijn geselecteerd samen met de sociale partners en met het oog op ‘interessante’ voorbeelden, ze zijn zeker niet representatief. Er is wel gekozen voor verschillende sectoren en zowel bottom-up als top-down initiatieven komen aan bod. Flanders Bike Valley en de PRoF-projecten zijn initiatieven van particuliere bedrijven die zelf een partnerschap hebben uitgebouwd. FISCH en Linear zijn opgezet vanuit of met steun van federaties of intermediairen. LabR4 is intensief op zoek naar samenwerking met externen, maar ondervindt daarbij veel moeilijkheden. Deze case beschrijft de zoektocht naar open innovatie van een KMO. De open innovatie in de casestudies situeert zich op verschillende niveaus: in het onderzoek, bij de ontwikkeling en bij de commercialisering.

Op vlak van resultaten zijn de cases in dit onderzoek ‘good practices’, op één voorbeeld na waar nog geen samenwerking gevonden is. Deze laatste case geeft dan ook goed aan waar de drempels liggen voor KMO’s om tot samenwerking te komen. De 4 cases met open innovatie vertonen een aantal gelijkenissen, maar ook verschillen. De eerste twee cases in het onderzoek zijn een bottom-up initiatief van één of enkele bedrijven. Opmerkelijk zijn de sterke lead-organisaties en het complementair karakter van het samenwerkingsconsortium. De open innovaties zijn van het type samenwerking binnen O&O en het ontwikkelen van een gezamenlijk product. De twee volgende cases ontstonden top-down, op initiatief van een kenniscentrum of intermediaire organisatie. De open innovatie is meer B2B of inkopende innovatie, naast ook gezamenlijke strategieontwikkeling.

De cases maken op verschillende wijze gebruik van het instrumentarium van de Vlaamse overheid voor open innovatie. De bottom-up initiatieven conceptualiseren eerst een strategie en een product en gaan dan kijken waar er aansluiting kan gevonden worden met overheidsinitiatieven. De trigger van de open innovatie ligt voornamelijk bij de initiatiefnemers en de leadorganisatie. De initiatiefnemers voelen de nood tot samenwerking en zoeken eerst geschikte partners. Een beroep op de steunmaatregelen van de overheid gebeurt maar in tweede instantie. Top-down initiatieven plaatsen zich van bij het begin in lijn met het innovatieprogramma van de overheid. Het beleid is hier in belangrijke mate trigger van de open innovatie projecten. De keuze voor (ondersteuning van) top-down of bottom-up is niet zonder belang, de clusters werken volgens verschillende methodieken. Vooral de top-down benadering moet er voor zorgen om de link met de bedrijven niet te missen of te veel hooi op de vork te nemen en door de bomen het bos niet meer zien.[1]

Drempels en hefbomen voor open innovatie

Samenwerkingsverbanden en clusters kunnen zeer verscheiden zijn in hun praktijkwerking en succesformules zijn niet steeds transfereerbaar. Wat wel inspiratie biedt zijn respectievelijke drempels en hefbomen voor open innovatie tussen Vlaamse bedrijven die deze bedrijven ervaren. We brengen de drempels en hefbomen schematisch samen in een tabel en verwijzen voor meer uitleg exemplarisch naar de betrokken cases in dit onderzoek. De bevindingen in dit onderzoek bevestigen en illustreren grotendeels de bevindingen uit vorig onderzoek over samenwerking met kenniscentra en over open innovatie in de bouw.

Drempels	**Hefbomen / succesfactoren**
Small-minded ondernemers - Terughoudend - Zweren bij klassieke oplossingen	Open-minded ondernemers (alle cases) - Durven - Nieuwsgierig naar nieuw
Onvoldoende expertise	Kennis van de productieketen (Ridley)
Onvoldoende ervaring	Geslaagde net- en samenwerking (Ridley)
Concurrenten	Complementaire activiteiten zoeken (PRoF)
Verschillende bedrijfsgroottes waarbij niet de geschikte gesprekspartner gevonden wordt. Te grote afstand tot sterke spelers.	Voordelen van andere kenmerken zoals bedrijfsgrootte uitbuiten: grote bedrijven hebben een betere O&O, kleine bedrijven zijn meer flexibel. Doelbewust op zoek gaan naar sterke spelers, niches, experten (PRoF) (Linear)
Geschikte partners vinden. Kleine bedrijven weten niet waar de competenties zitten (LabR4)	Oriëntatiemechanismen voor kleine bedrijven: netwerken, leerplaforms, intermediaire organisaties, … (PRoF) (LabR4)
Gebrek aan juridische kennis	Voorbeeldcontracten en ondersteuning voor KMO's. Consortiumovereenkomsten (FBV) of non-disclosure overeenkomsten (PRoF)
Teveel focus op innovatie van product en last van syndroom Not Invented Here (NIH)	Holistische benadering – van product over proces tot verkoop – en betrokken O&O-personeel bij het ganse innovatietraject. (FISCH)
Gebrek aan grote kenniscentra (FISCH)	Samenwerking tussen kenniscentra (FISCH)

[1] Capital D, de Design-poot van Brainport Eindhoven en een design cluster vanuit een top-down approach, raakte verstrik in de projecten. Wat waarnemers doet besluiten om clusters nooit vanuit een top-down benadering op te zetten. http://www.smallehaven.com/blog.html?gid=1&cid=032013&pid=89

Kostprijs investering in samenwerking	Win-win samenwerking (alle cases)
Wantrouwen	Vertrouwen (alle cases)
Gebrek aan sterke trekkers	(ervaren) Leadorganisatie met visie (alle cases)
Tijd	Prioriseren (Linear)
Structuur: contracten of consortium	Ondersteuning IWT, AO en privé …

Tijd en vooral het gebrek eraan is een belangrijke drempel voor bedrijven om tot samenwerking te komen, maar voor een belangrijk deel gaat het hierbij om prioriteiten stellen en dan is de persoon van de ondernemer doorslaggevend.

In een win-win samenwerking wordt gemakkelijker een akkoord gevonden en groeit het vertrouwen sneller. Dit is zeer duidelijk in de casestudies zo, maar het is ook opmerkelijk zo in bijvoorbeeld de TINA-projecten en de innovatieprojecten die door het IWT gesubsidieerd worden.

Bij samenwerking tussen bedrijven is een zeer heikel punt de structuur: juridische en contractuele bepalingen. Niet de aard van de juridische structuur of van het contract is van primordiaal belang, wel het feit dat er een structuur en een contract is.

Suggesties voor het beleid

Tot slot hebben wij in dit onderzoek aan al onze gesprekspartners, zowel de betrokkenen bij het beleid en het instrumentarium als de bedrijven in de cases van open innovatie, suggesties gevraagd voor het beleid.

De suggesties van de bedrijven laten zich samenvatten als vragen naar een transparante regelgeving (de IP-regelgeving staat dikwijls bovenaan), directe en indirecte economische & financiële instrumenten (velen vragen een laagdrempelig en transparant pakket aan ondersteuning) en overheidsbetrokkenheid bij voluntaristische initiatieven vanuit het bedrijfsleven zelf (voorbeelden van modelcontracten en non-disclosure agreements kwamen dikwijls ter sprake). Open innovatie gebeurt zowel top-down als bottom-up en beide wegen vragen een apart ondersteuningskader. KMO's hebben andere noden dan grote bedrijven en vragen andere vormen van ondersteuning.

Volgens onze gesprekspartners binnen de beleidsstructuren ligt de focus bij subsidiëring nog steeds teveel op technologische innovatie (behalve de projecten sociale innovatie) en is er zelden voorzien in omkadering op vlak van productieproces, marketingproces, arbeidsorganisatie en dergelijke meer. Intermediaire organisaties (maar ook bedrijven) stellen dat 'verplichten tot samenwerking' averechts werkt. Voorwaarden worden gezien als bijkomende regels en juist de regelitis schrikt bedrijven af. Uit de gesprekken met betrokkenen van intermediairen zoals de TTO's, de provinciale innovatiecentra en de lichte structuren onthouden we dat zij geen extra motivatie, laat staan verplichtingen, nodig hebben om samenwerking na te streven. De medewerkers van de intermediaire structuren zijn overtuigd van het belang van netwerking en samenwerking, met en tussen bedrijven en kenniscentra. Zij zijn belangrijke doorverwijzers en netwerkondersteuners, tot en met ook om B2B-interacties tot stand brengen. Innovatie is voor hen open innovatie.

Het overheidsinstrumentarium is meer op innovatie dan open innovatie gericht en verschuiving van de middelen – of extra middelen – hiervoor is zeker een optie. Zo is bij-

voorbeeld de suggestie om bij subsidiëring, naast bijvoorbeeld extra's voor interne valorisatie, ook het delen van spillovers te belonen. Initiatieven en maatregelen ter ondersteuning van innovatie in het algemeen en open innovatie in het bijzonder zouden meer transparant en bekend moeten zijn bij de bedrijven. Dit kan door databanken maar zal voor KMO's zeker moeten aangevuld worden met intermediaire doorverwijzers en andere organisaties. Intermediaire doorverwijzers moeten voldoende kennis kunnen opbouwen over de innovaties in de bedrijven in hun regio. Frontoffices bij kenniscentra kunnen een gelijkaardige rol vervullen.

Begrippen en Links

AO	Agentschap Ondernemen
Competentiepool	Innovatiegericht samenwerkingsverband voor kennisuitwisseling
EWI	Economie, Wetenschap en Innovatie
FISCH	Flanders Innovation Hub for Sustainable Chemistry
Flanders Bike Valley	Open innovatie in de wielersector
Hercules	Agentschap voor de financiering van onderzoeksinfrastructuur
ICON	Interdisciplinair Coöperatief ONderzoek (zie IWT & iMinds)
iMinds	Interdisciplinair Instituut voor Breedband Technologie (IBBT)
IMEC	Interuniversitair Micro-Elektronica Centrum
Innovatiecentra	Provinciale innovatiecentra
IOF	IOF Industriële OnderzoeksFondsen
IWT	Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie
Kenniscentra	Bij associaties, SOC's, collectieve onderzoekscentra, enz.
KMO	Klein en Middelgrote Ondernemingen
LabR4	Laboratoriumdiensten: analyses, diagnoses, enz.
Lichte structuur	Nieuwe naam voor Competentiepool
Linear	Hernieuwbare energiebronnen in distributienetwerken
NIB	Nieuw Industrieel Beleid
O&O	Onderzoek en Ontwikkeling
PMV	Participatie Maatschappij Vlaanderen
PRoF-project	Patient Room of the Future
SBO	Strategisch BasisOnderzoek
SGF	Smart Grids Flanders
SIM	Strategisch Initiatief Materialen
SME	Small and Medium sized Enterprise
SOC	Strategische OnderzoeksCentra (IMinds, VITO, VIB, IMEC, enz.)
STS	Strategische TransformatieSteun
Subsidiedatabank	Digitaal overzicht op website van AO
TETRA	TEchnologieTRAnsfer door instellingen van hoger onderwijs
TINA	TINA is een marktgedreven investeringsfonds in de schoot van PMV
TTO	Technology Transfer Office
ViA	Vlaanderen in Actie
VIB	Vlaams Instituut voor Biotechnologie
VIN	Vlaams Innovatienetwerk
VINNOF	Vlaams Innovatiefonds
VIS	Vlaamse Innovatie Samenwerkingsverbanden
VITO	Vlaams Instituut voor Technologisch onderzoek
VON	Vlaams Ondernemerschapsbevorderend Netwerk

Keywords

open innovation - technology transfer - research & development – policy

Meer informatie

Gert verdonck gverdonck@serv.be

Aanverwante publicaties van de SERV/Stichting Innovatie & Arbeid (Verdonck, 2012) (Verdonck, 2011) (Verdonck, 2011) (Verdonck & Hedebouw, 2012). (Hedebouw, 2011) (Question Time for Henry Chesbrough, 2013) (Verdonck & Hedebouw, Samenwerking bij technologische innovatie, 2012)

(2013, mei 28). Question Time for Henry Chesbrough. (W. V. UHasselt, Interviewer)

Borràs, S., & Edquist, C. (2013). The Coice of Innovation Policy Instruments. *Technol. Forecast. Soc. Change*.

Hedebouw, L. (2011). *Sociale innovatie in de Vlaamse bedrijfspraktijk.* Brussel: Serv Stichting Innovatie & Arbeid.

Spithoven, A., Teirlinck, P., & Frantzen, D. (2012). *Managing open innovation. Connecting the firm to External Knowledge.* Edward Elgar Publishing Limited.

Verdonck, G. (2011). *Samenwerking bij technologische innovatie. Drempels en hefbomen voor bedrijven en kenniscentra.* Brussel: SERV/Stichting Innovatie & Arbeid.

Verdonck, G. (2011). *Themadossier IOA Kennisbronnen en samenwerking bij innovatie.* Brussel: SERV/Stichting Innovatie & Arbeid.

Verdonck, G. (2012). *Open innovatie in de bouwsector. .* Brussel: Stichting Innovatie & Arbeid.

Verdonck, G. (2012). *Open innovation in the building sector (summary).* Opgeroepen op 2013, van www.SERV.be: http://www.serv.be/sites/default/files/documenten/Open%20innovation%20in%20the%20building%20sector%20Summary.pdf

Verdonck, G., & Hedebouw, L. (2012). Cooperation in technological innovation. Barriers and levers for enterprises and knowledge centres. Dag van de Sociologie 2012: Stichting Innovatie & Arbeid.

Verdonck, G., & Hedebouw, L. (2012). Samenwerking bij technologische innovatie. *Dag van de Sociologie 2012.* Utrecht.